

Kvinnens religiøse stilling i Nord-Kamerun

Foredrag holdt på kurs om Kvinner i U-land
arrangert av International Inner Wheel, distrikt 28,
i Stavanger den 20/10 1984

AV KIRSTEN BRANNSEETHER

1a: *Land og folk*

For å få en bedre bakgrunn for å forstå kvinnens religiøse stilling, må jeg ta med noen få opplysninger om landet Kamerun:

Landet har bortimot 9 mill. innbyggere. Vi sier med rette at her er de etniske gruppers korsvei i Afrika. Her finnes negre av alle avskygninger, fra de lyseste lyse til de kullsvarte: bantuer, sudan-negre, hamitter og pygmeer, for å nevne noen. Vi regner med at det finnes flere hundre etniske grupper, og hver gruppe har sitt kulturelle særpreg og sine tradisjoner. Og ikke nok med det: Hver gruppe har sitt språk. Språkforskere har funnet ut at det finnes 462 språk eller ulike dialekter i Kamerun. De nærmest beslektede språkene kan være så forskjellige som norsk og islandsk. Befolkningen er blandet. Det er ikke adskilte stammeområder, hvor der bor mennesker av en bestemt etnisk gruppe, med sitt bestemte språk. På ei sykestue i en liten landsby med omlag 3000 mennesker hvor jeg arbeidet, var det vanlig at jeg på en dag hadde til behandling folk som representerte 8-10 forskjellige språk.

b. *Religionens innflytelse*

I Kamerun finnes det omlag 40 % kristne (mest i sør), 20% muslimer (mest i nord), og 40% animister.

De religiøse forskjeller er meget store i Vest-Afrika, også innen de forskjellige stammereligioner. Stammereligionene har ulik opprinnelse og ulike myter. Og det gir seg utslag i at de rituelle handlinger blir nokså forskjellig fra gruppe til gruppe. Det som er felles er at religionen griper inn i livets utvikling på alle plan. Den inngår i hele deres livsvirkelighet. Og den gir seg uttrykk i et fellesskap. Og i dette fellesskapet har hvert medlem sin bestemte plass og oppgave. Vi er

vant med fra Norge at religion er en privatsak. Men det er langt fra afrikansk tankegang.

I Nord-Kamerun hvor Islam har sterk innflytelse, er religion og politikk vevd sammen. Før var det en utskrevet lov at hvis noen ville ha en stilling i fylkesadministrasjonen, eller bli sjef i en landsby, så måtte han først bli muslim.

2: *Kvinnens religiøse stilling i samfunnet generelt*

Som en forstår av de store forskjeller som jeg har skissert, er det vanskelig å generalisere, uten å gjøre noen urett.

Det finnes en elite av u-landskvinner i de øverste lag av folket. De er velutdannede mennesker og har en posisjon både nasjonelt og internasjonalt. Det er de vi treffer på verdenskongresser. Jeg vil nevne dem her for å minne på at de finnes, men ikke si noe mer om dem. Det store flertall av u-landskvinner er en underpriviligert klasse. De er ansett som mindreverdige, og skal underordne seg under mennene. En har sagt: «Hun kom til verden som en skuffelse. Foreldrene håpet på en gutt. Så ble det bare ei jente.» Det er ofte kvinnens utgangspunkt på livet. Hun står i eiendomsforhold til menn. Først faren, og etterat faren har mottatt brudepris for henne og hun har inngått ekteskap, er hun mannens eiendom. Kvinnen har som regel *ingen egen* religiøs stilling. Også her er hun underordnet mannen. Er mannen kristen, blir som regel kona «døpt i mannens navn,» som en medarbeider uttrykte det. Og er mannen muslim, går kona nesten automatisk over til mannens tro. Enkelte steder blir ikke jentene døpte før de blir gifte. Det har sin grunn i dette: Foreldrene, animister som oftest, lar jenta gå på kirkens skole, fordi det var den eneste som fantes. Jenta får høre evangeliet og går i dåpsopplæring. Så kommer det en muslim og byr høg brudepris for henne, og ekteskapshandelen går i orden mellom faren og mannen. Da blir hun automatisk muslim, selv om hun selv skulle ønske seg noe annet.

Likedan hvis mannen er kristen, og jenta hører til den animistiske tro. Ved forberedelse til giftemål tar alle det som en selvfølge at jenta skal gå i dåpsopplæring og bli døpt, uten at jenta får uttale seg så mye i saken. Hun blir «døpt i mannens navn.» Nå giftes jo jentene tidlig bort, ved 13–15 års alderen. Og hun er ikke opplært til å ha noen personlig mening, så mange vil ikke føle dette som noe problem.

Verre er det hvis jenta har fått velge, og så blir tvunget til å ta et

annet religiøst standpunkt, fordi mannen har ombestemt seg. Jeg skal gi et par eksempler. Det gjaldt et kristent ektepar jeg kjente. Mannen hadde god utdannelse, kona hadde folkeskolen. Han fikk en høg stilling i fylkesadministrasjonen, mot å bli muslim. Kona gikk i vår kirke, men ble etter ei tid nektet å gå dit av det muslimske felleskap. Og senere ble hun tvunget til å gå over til Islam. Bare i unntakstilfeller blir kvinnens egen stemme hørt i en slik sak. Jeg hadde to unge jenter i arbeide hos meg på en barneheim jeg var bestyrer for. Faren deres var muslim, mora var kristen og leder for kvinnegruppa i menigheten. Barna deres gikk på kirkens folkeskole. Faren hadde sagt at når barna ble voksne, skulle de selv få velge religion. Og begge disse jentene ville være kristne og var blitt døpte. En dag kom den eldste jenta fortvilet bort til meg og fortalte at nå hadde faren ordnet med ekteskap for dem begge. Mennene var omgangsvenner med faren, var muslimer, og hadde flere koner fra før. Den yngste jenta hadde rømt for å unngå dette, men den eldste, Koulama hadde nektet. Hun framholdt for faren at han hadde gitt henne lov til å velge, og hun hadde valgt. Og det var ikke polygami og Islam. Misjonæren fikk selvfølgelig skylden for å oppmuntre barna til ulydighet mot foreldrene, selv om jeg var helt uskyldig i saken. Men jeg sa meg jo enig med jentene overfor faren, og spilte litt ut på ordholdenhet, som betyr mye i den stammen. Han mente at ekteskapet kunne fungere som hans eget. Men av erfaring vet vi at det er sjelden det gjør det. Resultatet var at faren ga seg, og jentene fikk sin vilje gjennom. Dette eksemplet hører absolutt med til unntakene, men jeg tar det med for å vise at det er framgang i utviklingen, tross alt.

3. *Den «animistiske» kvinnen*

Bortimot 40% av Kameruns befolkning er animister. Alle varianter av afrikansk religion ser ut til å ha en rekke fellestrekk: Troen på at de avdøde forfedre lever videre i ånde verdenen, vokter over moral og lov, og velsigner og straffer etter fortjeneste. Likedan dyrker de naturånder som har tatt bolig i synlige gjenstander som stein og tre. De tror også på magi, hekseri og trolldom. Det finnes animister over hele landet, men kanskje mest i isolerte strøk. I Kamerun er det ikke lenger moderne å bekjenne seg som animist. Det regnes som mere høytstående å være muslim eller kristen. Derfor går mange over til Islam eller kristendommen uten å slippe åndetroen. I realiteten holder de fast ved den gamle religionen, dens forestillinger, guder,

ånder og prinsipper. Og det fører til en voldsom religionsblanding.

Bare en gang har jeg støtt på noen som var stolte over å ta vare på sin stammereligion. Det var i kapsiki-stammen i Nord-Kamerun, nær Nigeriagrensen. Jeg spurte i en landsby om noen av dem gikk i kirken eller moskeen. Og da fikk jeg til svar: «Nei, vi er kapsiki'er.»

Jeg nevnte til å begynne med at religionen skaper samfunn. Den forener mennesker i et religiøst fellesskap. Og her har alle i landsbyen sin plass, også kvinnene. Men i de etniske grupper jeg har kjennskap til, så har kvinnen en nokså tilbaketrukket plass.

Religionen gir seg uttrykk i en religiøs adferd som ofringer, rituelle fester, tabuforestillinger m.m. Ofringer gjøres når noe er galt i samfunnet, for eksempel ved sykdom, synd = overtredelser av stammens regler, og lignende. Ofringen er nødvendig for å gjenopprette ballansen og for å sikre livets fortsatte bestående. De gjør også ofringer som knyttes til livssyklusen: ved fødsel, navnegivning, omskjærrelse, inngåelse av ekteskapspakt, dødsfall. Ritualene ved disse ofringene er forskjellige innen de ulike etniske grupper, og likedan kvinnens rolle i det hele. Kvinnene deltar i seremoniene. Men så vidt jeg har funnet ut, er det alltid menn som er leder for disse. Kvinnens rolle er oftest å tilberede offerkjøttet. Dansen har en stor plass i disse festene, og her deltar kvinnene. I noen stammer finnes det rituelle danser som bare utføres av kvinner. Av og til kan kvinnen brukes som medium for å få kontakt med åndene, men det er alltid en mann som er leder for seansen.

I enkelte stammer blir kvinnene holdt utenfor ved spesielle fester. For eksempel ved omskjærrelse i durustammen. Der skal de unge guttene helt isoleres fra kvinner i en måned eller mer. Maten blir båret til dem på det sted i bushen hvor de oppholder seg. Skal guttene gå ut av sitt område i denne tiden, bærer de med seg ei bjelle som de slår på, forat kvinnene skal vite når de kommer og holde seg unna. Denne skikken blir mer og mer forlatt, etter som flere og flere av guttene blir omskåret på sykehus.

I dødsritualer hos Namchistammen skal kvinner og uomskårne menn holdes utenfor og ikke se liket. Gjør de det, vil de miste hukommelsen, sies det. Ellers finnes det innenfor flere etniske grupper hemmelige ritualer blandt menn som kvinnene ikke må bli innviet i.

Fra Øst-Afrika har jeg hørt at der i enkelte stammer finnes kvinner som tar seg av rituelle offerfester. Men disse kvinnene har fått en spesiell stilling i samfunnet. De blir sett på som menn. Medisinmenn og spåmenn har en stor status innenfor afrikansk stammereli-

gion. Såvidt meg bekjent innehas disse embetene alltid av menn. Det finnes også en annen gruppe som driver med svart magi – hekser. Disse er oftest kvinner. Til disse kvinnene søker også menn råd når de har bruk for det.

Tabu – med det mener en ting som er forbudt. Tabu knytter seg ofte til mat. For en stamme er det forbudt å spise et visst dyr – ofte er det stammens totemdyr. Det finnes tabu som gjelder bare for kvinner. I enkelte stammer får ikke jenter lov til å spise hønsekjøtt av frykt for at de kan bli ufruktbare (gbaya-stammen). Når en ser på kvinnens rolle i samfunnet generelt, er det ikke rart at den gjenspeiler seg i den religiøse sammenheng. Ja egentlig er det umulig å skille disse to. Kvinne og mann lever adskilt. Kvinnen er mannens eiendom. Han har kjøpt henne. Hun har ikke lov til å tale til mannen når andre er til stede. Enkelte plasser er det tabu for henne å nevne hans navn. Polygamiet er utbredt. Kvinnens verd er knyttet til om hun kan føde mannen barn eller ikke, da helst sønner. Den animistiske kvinnens hverdag er preget av slit, frihet, men også frykt. Slitet for å få arbeidet unna og nok mat til de som trenger det. Frihet – hun kan gå hvor hun vil og har en nokså fri stilling i forhold til sine arbeidsoppgaver. Frykt — for åndeverdenen. De rituelle offerhandlingene må foretas, og ofte havner kjøttet der, det de så sårt trengte til seg selv. Først åndene, så mannen, så barna, og tilsist henne selv.

4. Den muslimske kvinnen

Islam kom til Kamerun i 1715, da en konge i Nord-Kamerun fikk besøk av muslimske misjonærer. Men det ble først fart i misjonsvirksomheten omlag 100 år seinere. Da kom fulanerstammen fra nord og startet «Jihad» hellig krig i Nord-Kamerun. Fulanerne var overlegne i kampen med sine hester og lanser, og de fleste ga seg. Bare de som rømte oppi fjella slapp unna. De som gjorde motstand ble gjort til slaver for fulanerne. Fulanerne inntok de forskjellige områder i nord og innsatte seg selv som bysjefer – eller lamidoer som de kalles. Først senere gjorde de sine slaver til muslimer, men de ble lite opplært i den muslimske tro. Dermed tok de med seg elementer fra den gamle stammereligionen, og Islam fungerer bare som et skall rundt det hele.

Vi har to «klasser» muslimer i Kamerun: De rettroende fulanerne som hører til herskerstammen, og de andre som oftest er muslimer i navnet, men fortsetter å dyrke sine guder og fedreånder. En muslimsk stormann har flere koner. Fire er det offisielle tillatte tall i

Islam. Lamidoen i Rey bortimot 400, og bysjefen i Bankim tok kone nr. 43 da jeg arbeidet der i 1973. Kvinnene bor i harem og er isolert fra uteverdenen. Unge gutter og menn får ikke komme bakom murene. Men kvinner får, til og med norske misjonærer. De fleste av disse kvinnene er analfabeter. Noen har gått på koranskole og lært arabisk. En danske, Steen Wittrup har sagt: «En muslimsk kvinne er verdens mest undertrykte. Islam brukes til å undertrykke kvinnen. Koranen undertrykker ikke kvinnen i seg selv, men det er mennenes fortolkning av teksten som gjør det.» Det daglige liv mellom mann og kvinne er i det islamske samfunn dypt adskilt. Hun bruker all sin tid i hjemmet med å passe barn og husholdning. Er mannen rik, har de ofte tjenere som gjør det tyngste arbeidet. Hun har ingen bekymring for å skaffe tilveie det daglige brød. De gamle kvinner har en nøkkelposisjon. Både sosialt, religiøst og arbeidsmessig er den gamle kvinne i besittelse av stor viten og rik erfaring. Det blir verdsett, og derfor behandles hun med respekt. Hun utgjør på en måte slektens bibliotek. I hennes hukommelse gjemmes det som kan ha betydning for den oppvoksende slekt, både familie- og slektsmessig, religiøst og etiketmessig.

Kvinnene tar Islams lære alvorlig. De prøver å oppfylle de 5 pliktene Koranen legger på dem: 1. Trosbekjennelsen. 2. Bønn fem ganger daglig. 3. Almisse. 4. Faste. 5. Pilgrimsreise. I moskéen har ikke kvinner adgang. Kommer det kvinner inn blir moskéen uren. Kvinnene deltar i bønneritualene på sin isolerte plass, aldri sammen med mennene. I 1972 ble det innviet en kvinnemoské i Foumban i Kamerun. Da var det den 3. kvinnemoskéen i verden, ble det opplyst.

Fastemåned, Ramadan, er en hard tid for kvinnene. De må tidlig opp for å lage mat til alle før sola gryr. Og etter solnedgang skal hovedmåltidet forberedes. Vi opplevde ofte at det var svært vanskelig for muslimske kvinner å få lov til å være på sykehus med sine barn i fastemåned. Ofte kom mannen og hentet dem heim, selv om behandlingen ikke var avsluttet. Det var viktigere at de var hjemme og laget mat til mannen etter en lang fastedag, enn at barnet fikk behandling og en sjanse til å bli frisk.

De muslimske kvinnene i de tradisjonelle animistiske stammer har et adskillig friere liv. De kommer som regel fra en jordbrukskultur og bor oftest på landet. De går fritt omkring og deltar i arbeidet på åkrene. Livet for dem er nok mer slitsomt enn for sine trossøstere bak haremsmuren. Polygami er også vanlig her, men det er sjelden mer enn to-tre koner i familien.

Også religiøst sett har de det friere. Der *er* mulig for dem å velge en annen religion enn sin mann. Men det er ikke lett, og de møter mange hindringer.

5. *Kvinnearbeidet innen kirken. (Eglise Evangelique Luthérienne du Cameroun)*

Helt fra starten av har kvinnene funnet sin plass i kirken. Men det har ofte vært en anonym plass på tilhørerbenken på kvinnesiden. Og i oppgaver i kirkens diakoni. Det er to forhold som har gjort det vanskelig for kvinnen i kirkebildet:

1. Den undertrykkelse av kvinnen som rår i den tredje verden.
2. Synet på kvinnens plass i kirken som misjonærene hadde med seg fra Norge.

Vi legger ikke skjul på at misjonærene som kom ut, var barn av sin tid. Og selvfølgelig var de preget av kvinnesynet som var rådende i kirkebildet her heime. Men når det er sagt, må det også sies at de tross alt var både vidtsynte og framsynte, mer enn både kolonistyrer og internasjonal u-hjelp var den første tida. Tidlig begynte de opplæring blandt kvinnene. Flere og flere skoler ble opprettet. Og her sloss de ofte mot det tradisjonelle kvinnesyn for å få også jenter til skolene. De kvinnelige misjonærene så hele tiden det som en av deres spesielle oppgaver å ta seg av arbeidet blandt kvinnene. Men det ble stort sett utført på fritiden i tillegg til de mange andre oppgaver.

Først i 1972 ble det ansatt to misjonærer til å ta seg spesielt av kvinnearbeidet innen kirken. Det ble tidlig organisert ukentlige kvinnemøter i landsbyer der misjonen hadde arbeide. Og på slutten av 60-tallet ble det arrangert årlige kvinnestevner for et større område. Men i ledelsen for disse stevnene og møtene var det alltid menn – evangelister og prester. Og det var forståelig, for de fleste kvinnene var analfabeter og hadde aldri vært vant til å ta ordet i en forsamling.

Men det vokste fram en oppvåkning og et ønske blant kvinnene om å få ta hånd om sine egne saker. Og Gud oppreiste kvinner med åndelig myndighet. La meg ta en episode fra et kvinnestevne i 1971. Mennene holdt på å diskutere over hodet på kvinnene om hva pengene som var samlet inn på de ukentlige kvinnemøtene skulle brukes til. Da var det en eldre kvinne, velsett i kirka, reiste seg opp i protest og sa den kamerunesiske presten et sannhetsord. Det ble stor oppstandelse. For ikke skulle ei kvinne ta ordet slik i kirka, og slett

ikke tale en mann til rette, og som attpåtil var prest. Heldigvis hadde kvinnen fordel når det gjaldt alder. Denne presten var ung, og hadde som guttunge vanket i heimen hennes. Så han trakk det korteste strå i denne duellen. Da disse misjonærene som skulle ta seg av kvinnearbeidet kom ut, ble det fart i sakene. Kvinnearbeidet ble bedre organisert og nye grupper ble dannet. Alle gruppene fikk årlig besøk, og det ble holdt kurser med et allsidig program. Det ble også laget et årsprogram som ble brukt i alle gruppene. Store stevner ble arrangert årlig, slik at kvinnene kunne møtes og dele erfaringer.

Opplæring og ledertrening er nøkkelord. Kirka har lagt vekt på at ved bibel- og presteskolene drives det undervisning og ledertrening spesielt for kvinnene. For når disse kommer ut i landsbyene med sine respektive menn, blir det preste- eller evangelistkona som får ansvaret for kvinnearbeidet. Det har også vært holdt spesielle kurs for lederne i kvinnegruppene.

Det er stor mangel på enkel og lettfattelig litteratur som kan brukes i kvinnearbeidet. Men der det ikke finnes noe, må en gjøre noe sjøl. Så mange småhefter er skrevet av norske misjonærer til hjelp i kvinnearbeidet i Kamerun. Til de som ikke kan lese er det tegnet enkle bilder for å illustrere bibeltekster. På disse årlige kvinnestevnene får kvinnene med seg heim en kort illustrasjon over bibeltime- ne de har hørt. Og disse traktatene bruker kvinnene til evangelisering i landsbyen når de kommer heim. Vi i Norge har mye å lære av de afrikanske kvinnene. Når vi ser på hvordan de med enkle midler frimodig vitner om sin Herre og Frelser selv om bibelkunnskapen er minimal og leseferdigheten er lik null. Men de deler det som de har fått. En av de største bøygene i arbeidet er fortsatt analfabetismen. Det er vanskelig å få gruppeledere i en landsby der ingen av kvinnene kan lese. Og da sier det seg selv at gruppen fremdeles er mannsdominert.

Når en ser på de siste 15 år hvilken utvikling der har skjedd med kvinnens religiøse stilling i kirken, så er det fantastisk. Og det mest fantastiske er det at det arbeidet de gjør blir anerkjent og berømmet av mennene. Mange er stolte av sine koner, og det at kvinnene får fri 5-6 dager fra heimen sin for å reise på stevne, er beint fram revolusjonerende. Riktignok er alltid minstemann med, hengende på ryggen. Men allikevel.

Og i det siste har kvinnene prøvd å få mennene sine med til slike stevner. De vil vise mennene hva de driver med. Noen har nok en baktanke med det. For som de sier: Hva hjelper det om vi får lære

viktigheten av et allsidig kosthold, hvis ikke mennene som sitter med pengepungen hører det.

På kvinnestevnene drives det allsidig undervisning. Vi legger mest vekt på Bibelundervisning. Men det er også viktig med kostlære, svangerskap og fødselslære, spebarnstell, barnestell og alkoholinformasjon m.m. Vi tar også opp ting som virkelig er problemer i deres hverdag som polygami, barnløshet, trolldom, brudepris m.m.

En episode må jeg fortelle om: Vi var samlet til kvinnestevne i Belel (1982). 120 delegerte kvinner + mange menn og barn var kommet fra 18 forskjellige landsbyer. En av oss hadde hatt undervisning om et noskå intimt emne. Etterpå ble det gitt anledning til spørsmål. Men ingen våget seg frampå. Spenningen dirret i forsamlingen. Da reiser ei av de ledende i kvinnegruppa seg og henvender seg til mennene som var til stede: « Vi er så glad for å ha dere her, og glad for at dere fikk høre dette. Men dere vet at enda er det vanskelig for oss kvinner å åpne oss for å komme med det vi har på hjertet når dere er tilstede. Derfor ber jeg dere menn å gå ut og samtale ute, mens vi kvinner snakker her inne». Denne kvinna, Satou, vokste i min øyne. Snakk om å tale Roma midt imot. Jeg ventet protester fra mennene. Men de reiste seg, den ene etter den andre og gikk. Og etterpå var det ikke vanskelig å bryte «lydmuren.»

En kan spørre seg: Var det nødvendig med en egen kvinnebevegelse innen kirka? Var det ikke bedre å arbeide for at kvinnene skulle bli integrert i det bestående? Evangeliet som kirka forkynner burde jo virke frigjørende. Vi ser at det var mange kvinner i Jesu følge. Og noen av dem hadde betydningsfulle oppgaver. Paulus understreker jo sterkt likestillingen som burde rå innenfor kirka i Gal. 3,28: «Her er ikke jøde eller greker, her er ikke trelle eller fri, her er ikke mann eller kvinne.»

Når en ser på kvinnens stilling i de tradisjonelle kulturer, så forstår en litt hvorfor. Og situasjonen deres er ikke blitt lettere når de etniske grupper er influert av Islam. Kvinnens frigjøring henger uløselig sammen med menneskets og samfunnets frigjøring. Og i denne frigjøringsprosessen må kirka engasjere seg. Når jeg ser på de resultatene vi har idag innen kvinnearbeidet, er jeg ikke i tvil om at kirka gjorde rett som organiserte egen kvinnebevegelse.

Kvinnene i kirka har vist at de *vil* og de *kan*. Sammenlignet med sine medsøstre i animistisk og muslimsk sammenheng ligger de mange hakk foran i frigjøringsprosessen. De kristne kvinnene har

sett at de har egenverdi. Og kvinnearbeidet innen kirka har vært med på å frigjøre dem og dyktiggjøre dem, slik at de kan realisere seg selv i samsvar med sitt menneskeverd og sine ressurser. De har også sett verdien av skolegang, fordi de selv har følt det som en stor mangel. Jeg tror statistikken vil vise at de fleste av jentene om går på skole i høyere klasser, kommer fra kristne hjem.

Men det står enda mye ugjort. Vi har ennå ikke oppnådd det magiske 50/50 når det gjelder deltakelse i synodemøter og lignende. Kvinnene deltar fortsatt i liten grad i kirkens beslutningsprosesser. Nesten alle som utøver myndighet i kirken er menn. Kristne kvinner gjør fortsatt sin største innsats i hjemmene, som deltakere på gudstjenesten, som eldste (anciennes) og i kirkens diakoni. Og denne innsatsen skal vi ikke undervurdere.

I et samfunn der kvinnen er blitt nedvurdert og henvist til passivitet, lydighet og avstand i forhold til mannen, må nødvendigvis denne utviklingen ta tid. U-landskvinnene er uten tvil de mest underpriviligerte. De har krav på oppmerksomhet og effektive hjelpetiltak for å gjenvinne sin frihet og sitt menneskeverd.

La oss ikke glemme dem i denne navlebeskuelsens tid her på berget med kvinnetiår og kvinnefrigjøring, – og gå trøtte i denne kampen for våre medsøstre.

Hjelpelitteratur som er brukt i forbindelse med foredraget:

Nils Bloch-Hoell: Kvinnefrigjøring i de unge kirkene. I: Kirke og kultur, – 1975.

Flere forfattere: Fra harem til likestilling. Grøndals forlag, 1984.

Kontakt: nr. 3/80: Kvinner i u-land, nr. 6/83: Vest-Afrika.

Magnar Magerøy: Misjon og hjelpearbeid blant kvinner i u-land.

Yves Schaller: Les Kirdis a Cameroun du Nord.

M. M. Taha: Islams annet budskap.

Egne erfaringer etter 10 år som misjonær i Kamerun.